

Dr hab. Alicja Kalus, prof. UO

Opole, 08.08.2023r.

Instytut Psychologii

Uniwersytet Opolski

Recenzja rozprawy doktorskiej
P. mgr **Małgorzaty Charęzińskiej**

pt. Wybrane podmiotowe i sytuacyjne uwarunkowania wypalenia rodzicielskiego u matek
napisanej pod kierunkiem **dr hab. Elżbiety Rydz, prof. KUL**

Rozprawa doktorska ma układ typowy dla prac o charakterze empirycznym w psychologii. Na część teoretyczną składają się rozdziały 1 i 2 (ss. 5-63). Kolejne rozdziały (R. 3, 4, ss. 64-133) składają się na część metodologiczną i empiryczną. Zwieńczeniem pracy jest Dyskusja wyników (R. 5, ss. 134-154). Praca zawiera również Streszczenie w j. polskim i angielskim, Wstęp, Zakończenie, Bibliografię oraz wykaz Tabel i Rysunków, Aneks. Całość pracy obejmuje 212 stron tekstu. Przyjęcie takiej struktury pracy jest zgodne z wymaganiami, stąd od strony formalnej rozprawa doktorska Pani mgr Małgorzaty Charęzińskiej spełnia w pełni standardy stawiane pracom doktorskim o charakterze empirycznym. We Wstępie Autorka (s. 3-4) podaje błędne informacje dotyczące struktury pracy doktorskiej. Dotyczą one liczby rozdziałów („Niniejsza praca składa się z sześciu rozdziałów”), podczas gdy stan faktyczny pracy doktorskiej to pięć rozdziałów oraz zawartej w rozdziałach treści.

Odnosząc się do struktury pracy w części teoretycznej – wyodrębnienie paragrafu 1.1 pt. *Zjawisko wypalenia w literaturze przedmiotu – wypalenie zawodowe* (ss. 5-18) w mojej ocenie jest w małym stopniu uzasadnione z punktu widzenia tematu pracy doktorskiej zawartego w jej tytule. Oczywiście, co należy już w tym miejscu podkreślić świadczy o tym, że Doktorantka prezentuje solidną ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie psychologia, a szczególnie w obszarze teorii i badań nad wypaleniem. Jednak, zbyt szczegółową analizę wypalenia zawodowego, w mojej opinii można byłoby zastąpić krótkim wprowadzeniem w części pt. *Wypalenie rodzicielskie*. Proponowany przeze mnie zabieg na pewno byłby z korzyścią dla zrozumienia problemu badawczego.

Lektura dalszych części pracy stanowiąca wprowadzenie teoretyczne (par. 1.2.; i rozdział 2) przekonuje, że Autorka zaprezentowała bardzo rzetelne podstawy teoretyczne i empiryczne dla realizowanego projektu badawczego. Autorka przyjmuje jako wiodący model

równowagi pomiędzy ryzykiem a zasobami w wypaleniu rodzicielskim BR2 autorstwa Isabelle Roskam i Moiry Mikołajczak (2018). Swoje rozważania Autorka pracy doktorskiej rozpoczyna od ukazania ścieżki rozwoju badań nad wypaleniem rodzicielskim w literaturze światowej. Tekst stanowi bardzo dobre studium syntezy aktualnej literatury, przedstawiony w sposób chronologiczny, choć nie do końca rzetelny. Autorka pominęła ważne publikacje dotyczące badań nad wypaleniem rodzicielskim, np. Piotrowski, K., (2022); Lin, G.-X., Szczygieł, D., & Piotrowski, K. (2022) i in. Być może było to związane z tym, iż na etapie prowadzenia badań nad literaturą przedmiotu cytowane przeze mnie artykuły nie były jeszcze opublikowane.

Prezentację założeń teoretycznych wynikających z przyjętego w pracy modelu Autorka dysertacji prezentuje w par. 1.2.2. pt. *Definicja i ramy teoretyczne wypalenia rodzicielskiego – teoria równowagi między ryzykiem i zasobami BR2*. Rozważania Autorka prowadzi w sposób rzetelny i uporządkowany. Przyjęcie założeń teoretycznych modelu BR2 uważam za bardzo trafne z dwóch powodów. Po pierwsze – z uwagi na fakt, że dotychczas niewielu badaczy wykorzystywało jego założenia, co stanowi o nowatorskim charakterze prowadzonych przez Doktorantkę badań nad wypaleniem rodzicielskim i jako takie mają istotny wkład w rozwój badań nad rodziną w psychologii. Po drugie – wskazanie przez Autorki modelu BR2 czynników ryzyka i zasobów ma istotne znaczenie w projektowaniu pomocy terapeutycznej dla rodziców w kryzysie wypalenia rodzicielskiego. Świadczy to o wysokim stopniu świadomości Autorki pracy doktorskiej w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze społecznej. W mojej opinii przyjęcie założeń teoretycznych modelu BR2 jawi się także jako szczególnie cenne w obszarze identyfikacji czynników ryzyka wypalenia rodzicielskiego. Wśród nich, obok podmiotowych, często uwzględnianych przez badaczy czynników ryzyka ważne miejsce zajmują uwarunkowania rodzinne: jakość relacji, radzenie sobie ze stresem i kryzysem w rodzinie, struktura rodziny i in. Wszystkie zostały bardzo rzetelnie zaprezentowane przez Autorkę w par. 1.2.3. na tle dotychczasowych badań o zasięgu światowym. Cennym zabiegiem było zaprezentowanie (par. 1.2.5.) treści dotyczących diagnozy i narzędzi pomiaru wypalenia rodzicielskiego. Wskazuje to na wysoki stopień wrażliwości Badaczki na praktyczny wymiar prowadzonych analiz teoretycznych.

Odnosząc się do wybranych przez Autorkę czynników podmiotowych (zmienne wyjaśniające) związanych z wypaleniem rodzicielskim, które Autorka rozprawy doktorskiej charakteryzuje w rozdziale drugim, zaś ich związek z wypaleniem rodzicielskim zamieszcza

w części metodologicznej pracy (rozdział 3), uważam, że charakterystyka zmiennych została przedstawiona w sposób, który świadczy o bardzo dobrej ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki dysertacji w dyscyplinie psychologia. Autorka prezentuje kolejno rozumienie omawianych zmiennych wyjaśniających w świetle trafnie dobranej literatury psychologicznej i jednoznacznie wskazuje na ich rozumienie w badaniach własnych. Uznaję to za bardzo duży walor tej części pracy. Moją wątpliwość budzi jedynie to, że Autorka rozprawy doktorskiej w tytule i modelu badawczym określa te zmienne jako sytuacyjne, zaś w innym miejscu (np. s. 75) jako zmienne socjodemograficzne. Ciekawa jestem uzasadnienia dla takiego zabiegu pojęciowego.

Podsumowując: Wprowadzenie teoretyczne zaprezentowane w pracy (rozdziały 1 i 2) stanowi bardzo solidne podstawy dla własnego projektu badawczego, a wyszczególnione przeze mnie mankamenty nie obniżają znacząco poziomu rozważań.

Przechodząc do oceny części empirycznej recenzowanej pracy doktorskiej na początku należy stwierdzić, że zawiera ona wszystkie istotne elementy pracy o charakterze empirycznym. Głównym celem badań prowadzonych na użytek pracy doktorskiej była „weryfikacja związków pomiędzy poziomem wypalenia rodzicielskiego a wybranymi zmiennymi podmiotowymi i socjodemograficznymi” (s. 64). Do uwarunkowań podmiotowych Autorka zaliczyła: (1) cechy osobowości, (2) perfekcjonizm, (3) jakość związku, (4) poczucie kompetencji rodzicielskich i (5) wsparcie społeczne w bliskim związku. Wysoko oceniam dobór zmiennych wyjaśniających, które stanowią nie tylko zmienne jednostkowe, ale także zmienne relacyjne. Tak zaplanowane badania wpisują się znacząco w dyskurs naukowy nad rodziną w sytuacji trudnej. Na równie wysoką ocenę zasługuje dobór zmiennych socjodemograficznych, wśród których Autorka, oprócz wieku, wykształcenia i aktywności zawodowej matki uwzględniła istotne zmienne dotyczące dziecka: wiek i liczba dzieci w rodzinie, specjalne potrzeby dziecka oraz typ rodzicielstwa (biologiczne czy adopcyjne). Nie pominęła także znaczenia sytuacji mieszkaniowej i finansowej w rodzinie. W hipotezach (R. 3), a w dalszej kolejności w prowadzonych analizach statystycznych (R. 4) Autorka analizuje zmienną: przestrzeń życiowa rodziny. Zmienna ta w takim brzmieniu nie została ujęta w modelu badawczym. W zrozumieniu tego faktu na pewno pomogłoby umieszczenie w Aneksie metryczki, za pomocą której zbierano dane socjodemograficzne. Autorka sformułowała także cel szczegółowy: „analiza predykcyjnej roli poszczególnych zmiennych na poziomie wypalenia zawodowego”. Odpowiednio do sformułowanych celów badań Autorka postawiła ogólne pytania badawcze

(P 1, 2, 3, 4, 5, 6) i hipotezy (ogólne i szczegółowe). Wysoko oceniam zawarte w pracy uzasadnienie przyjętych hipotez. Autorka korzysta z bardzo bogatej i aktualnej literatury światowej.

Aby zrealizować cele pracy Autorka przebadła łącznie 5098 matek, ale do analiz włączono 4098 matek. Liczebność grupy badanej stanowi istotny walor pracy. Autorka w rzetelny sposób prowadzi prezentację badanej grupy. Badania zostały prowadzone po uzyskaniu zgody na realizację Komisji Etyki Badań Naukowych Instytutu Psychologii KUL, co świadczy o dużej świadomości i wrażliwości etycznej badacza. Badania zostały zrealizowane w formie elektronicznej (media społecznościowe).

Autorka zastosowała odpowiednie z punktu widzenia teoretycznych i metodologicznych ustaleń narzędzia badawcze. Zaprezentowała je w tabeli 1 (s. 80), odnosząc do poszczególnych badanych zmiennych. Wśród nich są: Kwestionariusz wypalenia rodzicielskiego (org. PBA – Parental Burnout Assessment) w polskiej adaptacji Szczygieł, Sekulowicz, Kwiatkowski, Roskam, Mikołajczyk, Krótki kwestionariusz do pomiaru Wielkiej Piątki IPIP-BFM-20 (org. Mini-IPIP inventory) – polska adaptacja Topolewska, Skimna, Strus, Ciecuch i Rowiski, Wielowymiarowa skala perfekcjonizmu Frosta (org. FMPS – Frost Multidimensional Perfectionism Scale) w polskiej adaptacji Piotrowskiego i Bojanowskiej, Skala jakości związku (org. DAS – Dyadic Adjustment Scale) w polskiej adaptacji Cieślak, Skala poczucia kompetencji rodzicielskich PSOC-PL (org. Parenting Sense of Competence Scale) – adaptacja Kossakowska i Skala oceny wsparcia w bliskich związkach (org. SIRRS – Support in Intimate Relationships), w polskiej adaptacji Ilskiej i Przybyły-Basisty. Prezentacja użytych narzędzi badawczych została przygotowana bardzo rzetelnie i wyczerpująco. Zabrakło jedynie prezentacji narzędzia do badania zmiennych socjodemograficznych.

Otrzymane wyniki badań Autorka poddała analizom statystycznym. (brak informacji o użytym programie statystycznym). Użyła właściwych testów statystycznych. Prezentację wyników swoich badań Autorka prowadzi w sposób rzetelny, przejrzysty, uporządkowany zgodnie z przyjętą kolejnością badanych zmiennych wyjaśniających. W dyskusji otrzymanych wyników badań Autorka odnosi się do dotychczasowych ustaleń w aktualnej i światowej literaturze. Trafnie formułuje także perspektywy dalszych badań nie pomijając ograniczeń własnych badań. Stanowi to o dojrzałości Badaczki. Autorka sformułowała cenne wskazania dla praktyki psychologicznej, które bezpośrednio wynikają z przeprowadzonych analiz statystycznych.

Reasumując, przedstawioną mi do oceny rozprawę doktorską mgr Małgorzaty Charęzińskiej, którą stanowi praca pisemna pt. Wybrane podmiotowe i sytuacyjne uwarunkowania wypalenia zawodowego należy uznać jako oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Zawarte w niej treści świadczą o bardzo dobrym poziomie ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie psychologia mgr Małgorzaty Charęzińskiej. Otrzymane wyniki badań własnych stanowią bogaty materiał dla projektowania programów profilaktycznych i terapeutycznych. Z pełnym przekonaniem stwierdzam, że Autorka rozprawy doktorskiej posiada umiejętności do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej w psychologii.

Stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Małgorzaty Charęzińskiej pt. Wybrane podmiotowe i sytuacyjne uwarunkowania wypalenia zawodowego spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z przepisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. oraz ustawy Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018 r. i mam zaszczyt przedstawić Radzie Instytutu Dyscypliny Psychologia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II wnioski o dopuszczenie Pani mgr Małgorzaty Charęzińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Alicja Kalus

